

**ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

JEL Classification: O3

Карина Анапріюк

*фахівець з наукової інформації відділу наукової інформації,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана,*

Karyna Anapriiuk

*scientific information specialist of the scientific information department,
Vadym Hetman Kyiv National Economic University,
karynaanapriiuk@gmail.com*

**ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ
У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

**THE POTENTIAL FOR DEVELOPMENT OF THE NATIONAL INNOVATION
ECOSYSTEM IN THE ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE**

Анотація. Досліджено досвід науково-технологічних угруповань, потенціал утворення інноваційної екосистеми України та її роль у повоєнному відродженні.

Abstract. The experience of scientific and technological groups, the potential for the formation of an innovative ecosystem of Ukraine and its role in the post-war revival are studied.

Вступ. Питання економічного відновлення України у контексті євроінтеграції та інноваційного розвитку у наш час набуває особливої актуальності. Економічне становище держави, спричинене воєнним вторгненням і постійними збройними атаками ворога, вимагає негайних дій, котрі б дали поштовх до швидкого та всебічного відродження країни. Водночас, попри військові дії на своїй території, Україна стимулює та підтримує підприємницьку та науково-технологічну діяльність. Саме тому актуальною залишається інноваційна трансформація економіки нашої країни як один із невіддільних аспектів у процесі розвитку стійкої конкурентної держави. Пріоритетним завданням інноваційного розвитку країни як кандидата у Європейський Союз та члена світової економічної спільноти є заохочення партнерств із науковими та дослідницькими центрами по всьому світу, а також розробка інноваційної програми відновлення економіки та пошук можливостей, які створять привабливе інноваційне середовище у довгостроковій перспективі.

Метою нашого дослідження є розкриття ключових особливостей і пріоритетів інноваційного підприємництва та його ролі у відновленні економіки держави та на прикладі досвіду інших країн обґрунтувати доцільність їх використання у процесі розробки стратегії інтеграції до економічного простору ЄС. Отримані результати можуть бути корисними для України, котра наразі знаходиться на шляху побудови інноваційної соціально-економічної системи, саме тому вивчення світового досвіду може мати практичне застосування.

Методи дослідження. У процесі дослідження було проведено збір і систематизацію даних за заданою тематикою. Для досягнення поставленої мети у дослідженні використано такі наукові методи дослідження: метод факторного аналізу — вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на інноваційні результати країни, систематизації, метод пояснювання та прогнозування

— прогнозування потенційного рівня інноваційного розвитку України, аналізу і синтезу; порівняння; статистичного аналізу та комплексної оцінки.

Огляд фахової літератури. При аналізі фахової літератури найбільше уваги було приділено доробку Європейського Союзу, а особливо розробленій програмі Європейської інноваційної екосистеми. Також, у роботі використано результати діяльності міжнародних дослідницьких організацій, а саме Всесвітньої організації інтелектуальної власності та Світового банку. Також, у роботі використано результати діяльності закордонних дослідників: конкурентні переваги націй (М. Портер), конкурентоспроможність як здатності створювати добробут із позитивними зовнішніми ефектами (К. Айгінгер), показники конкурентоспроможності (Креспо Р., Перес-Кірос Г.), вплив рейтингів інноваційної конкурентоспроможності на країни (Рікардо Е.).

Результати дослідження. Інновації відіграють вагомий роль у розбудові конкурентоспроможної економіки. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну продовжує завдавати історичних людських втрат та інфраструктурних руйнувань. Покращення інвестиційного клімату, підвищення продуктивності виробництва, прозорості та відкритості між секторами, кваліфікації робочої сили, стимулювання досліджень і розвиток науково-технологічних розробок дозволять Україні використати нові економічні можливості та стати інноваційною та конкурентоспроможною країною.

Попри всі збитки та руйнування Україна має великий науковий потенціал, котрий наразі не реалізується повною мірою. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності частка високотехнологічного імпорту від загальної торгівлі України зросла на 1,4 п.п. у період з 2018 по 2022 рік, про що свідчать дані, опубліковані організацією у щорічному звіті про Глобальний інноваційний індекс. Натомість частка високотехнологічного експорту від загальної торгівлі навпаки впала на 1,2 п.п. у зазначений період [1]. Можемо стверджувати, що за останні п'ять років Україна стала менше виробляти та більше споживати інноваційних продуктів, що підкреслює недосконалу структуру конкурентних переваг країни, неповноцінне використання інноваційного та наукового потенціалу держави, що, у тому числі негативно впливає на розвиток інноваційного підприємництва.

Останні десятиліття Україна показує негативну динаміку співвідношення показника досліджень і розробок до обсягів ВВП. За даними Світового банку у період з 2015 по 2020 рік цей індикатор зменшився на третину та становить 0,41 %, що майже у п'ять разів менше за середній показник у країнах із середнім доходом [2]. Широкомасштабна агресія Росії проти України посилює довгострокову тенденцію недостатнього інвестування в дослідження та розробки в Україні через безпосереднє знищення інфраструктури та людського капіталу, а також швидкий відтік мізків з країни у зв'язку із постійними військовими діями.

З метою заохочення інноваційних процесів і створення сприятливого інвестиційного клімату для зацікавлених іноземних інвесторів пропонується розробка та формування інноваційної екосистеми України. Зважаючи на статус нашої держави у кандидати у члени Європейського Союзу доцільним є використання європейських розробок і стратегій при утворенні українського інноваційного простору. Одним із векторів може слугувати схема Європейської інноваційної екосистеми, робоча програма якої була сформульована Європейською комісією із метою сприяти досягненню таких очікуваних результатів [3, 4]:

1) розв'язання проблеми відтоку мізків. У короткостроковій перспективі зупинити це явище неможливо, тому політика повинна бути орієнтована на підтримку зв'язків з науковою діаспорою за межами держави та сприяння контактам між українськими установами та підприємствами з членами діаспори, які можуть надати допомогу у встановленні наукових і ділових контактів у світі. Такі заходи можуть включати участь у наукових конференціях, співпрацю у спільних проєктах, наприклад, польсько-українські проєкти, що фінансуються Фондацією польської науки, прийом українських науковців у творчій відпустці тощо;

2) посилення взаємодії та зв'язків з потенційними учасниками екосистеми (наприклад, навчальними закладами, офісами трансферу технологій, науково-технічними організаціями, місцевими та регіональними підприємствами, приватними компаніями, стартапами, компаніями на ранніх стадіях розвитку, акселераторами, інкубаторами тощо) в регіонах та між регіонами;

3) глибока співпраця та посилення обміну досвідом з інноваційними підприємствами та стартап-середовищами, наприклад із Європейською інноваційною радою, а також іншими мережами ЄС задля формування національної мережі;

4) покращення процесу передачі та обміну знань з європейською інноваційною екосистемою малих і середніх підприємств завдяки розширенню та сталому співробітництву між МСП, державними дослідницькими партнерами та академічними колами європейського регіону;

5) модернізація політики на користь бізнес-інновацій і співпраці між підприємцями та академічними колами. Досвід країн ЄС свідчить про тенденцію до переходу від лінійної моделі передачі технологій до партнерства між науковими та підприємницькими колами з метою спільного фінансування, управління та реалізації науково-дослідної діяльності, що призводить до ефективної розробки та впровадження інновацій у бізнес-процеси;

б) утворення взаємопов'язаних, інклюзивних та ефективних науково-технологічних регіональних екосистем по всій країні, які спираються на наявні сильні сторони європейських і світових інноваційних спільнот і залучають нові, менш представлені зацікавлені сторони та менш розвинені інноваційні території, включаючи сільську місцевість, для постановки, реалізації та досягнення колективних цілей, спрямованих на розв'язання проблем на благо суспільства, включаючи зелену, цифрову та соціальну трансформацію;

7) залучення іноземних партнерів з метою допомогти інноваційним підприємствам підвищити свій науково-дослідний і технологічний потенціал і продуктивність, а також успішно інтегруватися в глобальні ланцюги створення вартості та отримати доступ до нових ринків;

8) взаємодія спільнот державних замовників з малими та середніми підприємствами, стартапами, інкубаторами, акселераторами та науково-дослідними установами у формуванні попиту на інновації та пошуку інноваційних рішень.

Ключовими аспектами, звернути увагу на які буде корисним для глобальної мережі науковців України, є залучення до праці науковців із широкого кола дисциплін, включаючи право та соціологію, а також політологію та міжнародні відносини; співпраця з європейськими та світовими лідерами з метою вивести дослідження на абсолютно новий глобальний рівень; створення порталу дослідницької мережі для того, щоб полегшити розповсюдження та обмін інформацією; надавати секторам, які вона обслуговує, багато можливостей міжнародного пошуку партнерів і проєктів.

Висновки та пропозиції. Дослідження досвіду утворення та розвитку інноваційних екосистем, а також розкриття ключових особливостей принципів діяльності дав змогу визначити такі ключові компоненти їх успіху: залучення до співпраці науковців з усього світу, утворення широкого спектра відділів інноваційних та науково-технологічних розробок, а також тісне співробітництво між регіонами та державами для обміну досвідом і надбаннями. Саме ці фактори є необхідними для активізації трансформаційного інноваційного процесу на шляху повоєнної відбудови України. Серед пропозицій для України можна виокремити об'єднання зусиль місцевих дослідницьких інститутів, дослідницьких угруповань, а також громадянського суспільства задля підвищення науково-технологічного потенціалу держави. Крім цього необхідно підкреслити необхідність залучення підтримкою від іноземних інститутів, наукових центрів та окремих дослідників, що дозволить збільшити можливості інноваційної екосистеми України та розробити на базі набутих знань власний унікальний план подальших дій.

Література

1. Глобальний індекс інновацій — Всесвітня організація інтелектуальної власності (2022) — URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2022.pdf> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Витрати на дослідження та розробки (% від ВВП) України — Дані Світового банку — URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?end=2020&locations=UA-XP&start=2014> (дата звернення: 27.03.2023).
3. Європейські інноваційні екосистеми — Європейська комісія (2022) — URL: https://eic.ec.europa.eu/system/files/2023-01/wp-10-european-innovation-ecosystems_horizon-2023-2024_en.pdf (дата звернення: 26.03.2023).
4. Відновлення кращої інноваційної екосистеми в Україні — ОЕСР (2022) — URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/building-back-a-better-innovation-ecosystem-in-ukraine-85a624f6/> (дата звернення: 27.03.2023).
5. Формування шляху до економічного відновлення ОЕСР (2022) — URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/af06f82c-uk.pdf?expires=1679390625&id=id&accname=guest&checksum=BD7840C1D6EEA880D9D89E5BA98EFD2E> (дата звернення: 26.03.2023).
6. Майбутнє науки в Україні ОЕСР (2022) — URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-future-of-science-in-ukraine-afbd05df/> (дата звернення: 26.03.2023).
7. Портер М. (1990) Конкурентні переваги націй. MacMillan Press Ltd (дата звернення: 26.03.2023).
8. Рікардо Е. Буйтраго Р. (2021) Чи допомагають рейтинги конкурентоспроможності та інституційні заходи покращити економіку країн, що розвиваються? — URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CR-04-2021-0064/full/pdf?title=are-competitiveness-rankings-and-institutional-measures-helping-emerging-economies-to-improve>

References

1. Global Innovation Index — World Intellectual Property Organization (2022) — URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2022.pdf> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Research and development expenditure (% of GDP) of Ukraine — TheWorld Bank Data — URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?end=2020&locations=UA-XP&start=2014> (дата звернення: 27.03.2023).
3. European Innovation Ecosystems — European Commission (2022) — URL: https://eic.ec.europa.eu/system/files/2023-01/wp-10-european-innovation-ecosystems_horizon-2023-2024_en.pdf (дата звернення: 26.03.2023).
4. Building back a better innovation ecosystem in Ukraine — OECD (2022) — URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/building-back-a-better-innovation-ecosystem-in-ukraine-85a624f6/> (дата звернення: 27.03.2023).
5. Shaping the path to economic recovery OECD (2022) — URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/af06f82c-uk.pdf?expires=1679390625&id=id&accname=guest&checksum=BD7840C1D6EEA880D9D89E5BA98EFD2E> (дата звернення: 26.03.2023).
6. The future of science in Ukraine OECD (2022) — URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-future-of-science-in-ukraine-afbd05df/> (дата звернення: 26.03.2023).
7. Porter, M. (1990) The competitive advantage of nations. MacMillan Press Ltd
8. Ricardo E. Buitrago R. (2021) Are competitiveness rankings and institutional measures helping emerging economies to improve? — URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CR-04-2021-0064/full/pdf?title=are-competitiveness-rankings-and-institutional-measures-helping-emerging-economies-to-improve>